

Idque non obscure docuit Athanasius in Symbolo dicens: *Non tres aeterni, sed unus aeternus*. De duratione autem non est eadem ratio, quia duratio non est attributum DEI proprium, sed est praedicatum quasi transcendens. Unde non dicit rationem absolutam, sed abstrahit ab absoluta et respectiva: praedicata autem hujusmodi, prout relativa esse possunt, multiplicantur in divinis personis. Aeternitas ergo dicit attributum essenziale, duratio vero potest esse personalis proprietas, et talis duratio ut sic, ac ex proprio et praeciso conceptu solum habet, quod sit quaedam relativa duratio, est autem una aeternitas simul cum aliis durationibus relativis, quia omnes identificantur eidem durationi essentiali, a qua habet summam perfectionem et immutabilitatem, quam aeternitas includit.

7. *Intelligere non multiplicatur.* — Alia difficultas circa eandem assertionem esse potest, quia unum ex his attributis est divinum intelligere, at hoc videtur multiplicari in divinis personis, ergo. Minor probatur, quia in Patre aeterno distinguuntur secundum rationem intelligere essenziale et notionale, ergo licet essenziale non multiplicetur, multiplicabitur notionale, quia ea, quae notionalia sunt, multiplicantur in divinis personis. Ad hanc vero difficultatem facilis est responsio ex dictis in libro primo. Negamus enim intelligere notionale distinguere in Patre etiam ratione ab intelligere essentiali, quatenus est actus intelligendi, sed solum distinguere in relatione connotata, seu in modo habendi illud non datum ab alia persona, sed a se. Hinc autem inferri non potest, actus intelligendi multiplicari realiter in divinis personis, sed tantum relationem, seu modum habendi talem actum receptum, vel non receptum, ab alia persona. De qua re iterum occurret sermo infra libro sexto tractando de originibus et actibus notionalibus.

8. *Secunda assertio.* — Dico secundo. Haec attributa substantive sumpta non praedicantur in plurali de divinis personis. Haec assertio est communis theologorum et certa. Ita enim definitur in Symbolo Athanasii, cum de divinis personis dicitur: *Aeternus Pater, aeternus Filius, aeternus Spiritus, sanctus et tamen non tres aeterni, sed unus aeternus*, et infra: *Tamen non tres omnipotentes, sed unus omnipotens*, et infra: *Tamen non tres Domini, sed unus est Dominus*, et infra: *Quia sicut sigillatim unamquamque personam Deum, ac Dominum confiteri, Christiana veritate compellimur, ita tres Deos aut Dominos dicere, Christiana religione*

prohibemur. Sicut ergo est de fide, tres personas non esse tres deos, ita est de fide non esse tres dominos, tres aeternos, aut tres omnipotentes substantive. Atque ita etiam rem hanc tanquam in fide certam tradit Augustinus, libro quinto, de Trinitate, capite octavo. Ratio autem est eadem, quia sicut in divinis personis est una Deitas, ita est una Dominatio, una potestas, una aeternitas, unde procedit in his omnibus regula supra posita, quod substantive praedicta non praedicantur in plurali, nisi forma multiplicetur, etiamsi multiplicentur supposita.

9. *Varia distinguuntur attributa.* — Unde constat, assertionem hanc habere locum in omnibus his attributis, etiamsi relationem rationis ad creaturas dicant, et sive illa relatio sit simpliciter necessaria, sive contingens, seu supponens actum liberum, et sive sit aeterna, sive ex tempore. Propter quod dixi supra, attributum hoc loco de his omnibus praedicatis divinis proprie dici. Probatur autem id, quod inferius, explicando illud breviter. Nam ex attributis, quaedam conveniunt naturae divinae secundum se, et nullum dicunt respectum ad creaturam, ut aeternitas, de qua jam satis dictum est, et alia attributa negativa, de quibus in sequenti capite dicendum est. Quaedam vero attributa concipiuntur a nobis, ut facultates naturae, ut scientia, voluntas et omnipotentia, quae in re sunt ipsamet Dei essentia, modo autem nostro intelligendi conveniunt ratione naturae; et juxta unitatem, vel pluralitatem naturae habent etiam unitatem, vel pluralitatem, et ideo sicut in tribus personis una est natura, ita una scientia, una voluntas, etc. Sicut e contrario in Christo Domino sunt plures intellectus et voluntates, quia sunt plures naturae.

10. *Omnia singulariter dici ostenduntur.* — Ex his autem tribus attributis, omnipotentia clare dicit respectum rationis ad creaturam, quia illam quasi pro objecto suo habet, tamen quia respicit creaturam ut factibilem, ideo respectus ille tanquam simpliciter necessarius a nobis concipitur. Scientia autem, et voluntas Dei habent intra ipsum Deum suum objectum primarium, et ut sic, non dicunt respectum ad creaturam, tamen secundo dicunt ad illam respectum. Hic vero respectus est simpliciter necessarius, quatenus attingit creaturam ut possibilem, vel per scientiam simplicis intelligentiae, vel per amorem simplicis complacentiae in bonitate possibili creaturae. Et haec omnia sub tali ratione habent unitatem in

omnibus divinis personis, quia omnia dicunt absolutas perfectiones, in quibus non habent personae oppositionem. Quod satis probant illa: *Non tres omnipotentes, sed unus omnipotens*, nam attributum hoc dicit relationem necessariam ad creaturas, eadem vero ratio est de omnibus similibus.

11. Quaedam vero ex his attributis involvunt actum liberum harum facultatum, qui etiam dicit respectum rationis ad creaturas, ut per se constat, ille vero actus interdum est mere immanens ut praedestinatio, et tunc relatio, licet non si absolute necessaria, tamen est aeterna, quia actus immanens ut sic aeternus est, aliquando vero talis actus est transiens, qui in tempore fit, ut creatio, ideo relatio rationis, quae illum supponit, non solum contingens, sed etiam temporalis est. Utraque nihilominus relatio est una in omnibus personis, et ideo talia praedicata, tantum singulariter de illis praedicantur substantive, et non in plurali. Quod sufficienter probatur ex illis verbis Athanasii: *Non tres Domini, sed unus est Dominus*, nam attributum, *Dominus*, dicit relationem liberam et temporalem, ergo omnia similia attributa, et a fortiori etiam illa, quae dicunt similem relationem, licet aeternam, habebunt eandem unitatem. Hoc etiam persuadet axioma illud verissimum: *Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa*, ut sunt creare, gubernare, justificare, quia haec omnia conveniunt personis ratione scientiae, voluntatis et potentiae, et ideo eandem habent in eis unitatem. Ac proinde unus est tantum Creator, unus Provisor, Gubernator et Justificator.

12. *Assertio tertia.* — Nihilominus dico tertio, haec attributa adjective sumpta recte praedicantur in plurali de divinis personis. Haec assertio communis est theologorum. Habetque fundamentum in verbis illis Athanasii in suo Symbolo, ubi in plurali vocat divinas personas, *coeternas, et coaequales*. Et eodem modo loquitur Concilium Lateranense in capite *Firmiter*, ubi etiam vocat personas *Consubstantiales, et coomnipotentes*. Respondere autem potest aliquis, has voces dici in plurali propter illam particulam additam, *co*. Nam illa significat mutuam relationem rationis in tali attributo, et ratione illarum relationum possunt praedicari in plurali, sicut personae divinae dicuntur similes, quia relatio similitudinis, quae inter eas rationes est, multiplicatur in illis, et eadem ratione dici possunt non tantum coaequales, sed etiam aequales, quia etiam vox,

aequalis, relationem dicit. Reliquae item voces *coeternae, coomnipotentes, etc.*, significant mutuam relationem rationis, aequalitatis, vel similitudinis in tali, vel tali perfectione, et ideo mirum non est, quod praedicentur in plurali, etiamsi perfectio ipsa sit una. At vero si auferatur illud *co*, et dicantur omnipotentes, vel aeternae, jam voces illae non significant relationem, sed tantum absolutam perfectionem. Et ideo non sequitur, posse dici in plurali. Sed licet hoc recte consideratum sit ut has locutiones non extendamus sine sufficiente additione, vel explicatione, ubi nomina sunt ambigua, nihilominus ubi satis constat esse adjectiva, non est dubium, quin possint pluraliter praedicari: sic enim tres personae recte dicuntur Divinae, et Dominantes, ac creantes, et Pater, ac Filius dicuntur spirantes Spiritus sanctus licet sint unus spirator, ut infra dicemus. Haec namque locutiones receptae sunt ab omnibus theologis, et communi usu probatae.

13. Ad explicandam autem rationem hujus assertionis notanda est regula theologorum, ut nomen adjectivum pluraliter praedicetur, satis esse, quod personae, vel supposita, de quibus praedicantur plura sint. Ita docet divus Thomas, 1, p., q. 36, art. 4, et q. 39, art. 3. Scotus et alii theologi in dist. 12. Ratio divi Thomae pro hac regula est, quia nomen adjectivum significat formam per modum adjacentis alteri, quando autem una forma est in multis suppositis, licet forma sit una adjacentiae, ut ita dicam, sunt plures, et ideo haec pluralitas sufficit, ut nomen pluraliter dicatur de multis personis. Confirmatur, ac declaratur: Nam in eo casu sunt plures habentes unam talem formam, ergo hoc ipsum potest significari per aliquod nomen a tali forma sumptum. Tale autem est nomen adjectivum, ut ex communi usu, et sensu talis vocis constat, ergo tale nomen pluraliter praedicatur. Unde cum dicimus, tres personas esse tres Dominantes, nihil aliud significamus, quam potestatem dominandi esse in tribus, vel haberi a tribus personis, et cum proportionem, quando dicimus, esse tres creantes, solum significamus creationem prodire a tribus personis, et sic de caeteris. Neque in hoc occurrit difficultas alicujus momenti.

CAPUT XII.

AN DIVINA ATTRIBUTA PRIVATIVA MULTIPLICENTUR ALIQUO MODO IN PERSONIS DIVINIS.

1. In his attributis locum habent absolute

loquendo omnes assertiones positæ in præcedenti capite. Nam hæc etiam attributa, absoluta simpliciter sunt, vel per modum privationis, quatenus remouent absolutam aliquam imperfectionem, vel per modum essentialis perfectionis, in qua fundantur, quamque per illam negationem, seu remotionem nobis innuunt. Formale igitur significatum talium nominum non multiplicatur in Deo, et ideo substantive sumptum tale nomen, singulariter autem prædicatur, licet adjective possit in plurali prædicari: unde est illud Athanasii: *Non tres increati, nec tres immensi, sed unus increatus, et unus immensus*, et in capite *Firmiter*, dicitur: *Non tres ineffabiles*, etc. Idemque habet Augustinus 5, de Trin., cap. 8, et omnes theologi.

2. *Primum dubium*. — Occurrunt nonnullæ difficultates circa nonnulla ex his attributis explicandæ. De hoc ergo attributo *increatus*, est difficultas, quia videtur convenire personis non solum ratione naturæ, sed etiam ratione suarum proprietatum, ergo licet ratione essentialis dicantur unus increatus, poterunt etiam dici tres rationes proprietatum. Nam, ut supra dixi, illa omnia prædicata, quæ conveniunt personis ex vi proprietatum relationum, sub ea ratione multiplicantur in eisdem etiam substantive, quia multiplicata forma cum supposito, multiplicatur substantivum. Antecedens probatur, quia Filio ratione filiationis repugnat per creationem produci, et similiter Spiritui sancto ex propria ratione repugnat ei produci ex nihilo, increatum autem est illud ens, quod nec creatur, nec creari potest. Declaratur, quia Patri attribuitur ut propria notio, esse ingentum, quia non solum ratione essentialis, sed etiam ratione personalitatis habet non posse ab aliquo produci: et Filio multi attribuunt, esse inspirabilem, et Spiritui sancto, esse ingenerabilem propria generatione, ergo eadem ratione conveniet omnibus personis esse increabiles, seu increata entia ex vi proprietatum relationum. Cur ergo hoc prædicatum non multiplicabitur in illis?

3. *Tres personas non esse tria increata*. — Nihilominus absolute dicendum est, tres personas esse unum increatum et non plura, substantive loquendo. Ita loquitur Athanasius, et cum eo confitetur tota Ecclesia, et Patres etiam omnes ita loquuntur expresse negando esse plures increatos. Ratio reddi potest, quia per hanc negationem explicatur in Deo absoluta necessitas essendi a se, et non ab alio, hæc autem necessitas non potest convenire

ratione relationum præcise sumptarum, sed ratione essentialis, quia est suum esse per essentialiam, ergo sicut hoc esse per essentialiam, unum tantum est in tribus personis (ut supra diximus) ita dicendum est de esse increato. Dices: hæc ipsa necessitas essendi aliter convenit Patri, et aliter Filio: illi, quia ex se habet proprietatem immediate conjunctam essentialis: huic vero, quia generatio illa non libere, sed necessario est. Respondeo, hanc diversitatem solum esse in modo habendi illam formam, a qua habent, ut necessario sint: nihilominus tamen illa forma una, eadem est in illis, et ideo prædicatum ab illa sumptum non multiplicatur.

4. Quocirca, ut respondeamus difficultati propositæ, advertendum est, quædam esse prædicata essentialia, quæ comparata ad personas, requirunt in earum relationibus quamdam non repugnantiam, ut sic dicam, seu proportionem, ut possint recipere talia attributa per simplicissimam identitatem: non vero possunt illa complete habere ex sola ratione relativa, sed formaliter habere debent ab essentiali: et talia prædicata nullo modo possunt multiplicari. Exempla statim afferemus in aliis attributis, ita vero intelligendum est in hoc de quo agimus. Verum est enim, filiationem divinam non posse fieri per creationem, et hoc repugnare rationi ejus: tamen hoc ex eo est, quia talis persona non potest produci nisi de substantia Patris, quæ substantia per se primo increabilis est, et ita propria ratio, ob quam hoc attributum simpliciter convenit Filio vel filiationi, est ipsa substantia, ex qua producitur, et existit, idemque est de Spiritu sancto. Et ita patet responsio ad difficultatem, nam relationes ex propriis habent proportionem quamdam, ut sint absque creatione, tamen completam, et positivam repugnantiam cum creatione habent ratione essentialis, et quia hoc significatur nomine *increati*, ideo non multiplicatur in ipsis. Neque est simile de notione ingentis, et aliis negationibus propositis, quia per illas solum negatur aliqua relatio originis, et hæc negatio potest personæ complete convenire ratione relationis. Increatum vero negat omnem essentialiam dependentiam, quæ negatio non convenit complete, nisi ratione essentialis.

5. *Secundum dubium de infinitate*. — Circa infinitatem, cum certum sit, infinitatem essentialis esse unam in personis, dubitari adhuc potest, an per proprias relationes habeant personæ tres infinitates. Et quidem, qui negant

personas habere aliquam perfectionem ex propriis relationibus, consequenter negant, habere aliquam infinitatem. Quod si inquiras, an Pater, verbi gratia, qua Pater est, sit finitus, vel infinitus, utrumque negant, quia hæc non immediate opponuntur, nisi respectu subiecti proportionati, id est, quanti, nam illæ sunt passiones quantitatis. In Patre vero, ut Pater est, nec est quantitas molis, nec perfectionis, et ideo nec est finitas, nec infinitas. Atque hæc fuit Scoti opinio.

6. *Duæ opiniones rejiciuntur*. — Hæc sententia consequenter loquitur, sed fundamentum ejus nobis supra non placuit. Et quamvis loquendo de infinito privative illa responsio procedat, tamen negative saltem sequitur, personam divinam non habere infinitatem, atque ita esse finitam negative, vel potius plus, quam finitam, quod quidem mihi non minus inconveniens videtur. Magis vero displicet aliorum sententia, quia admittant relationem divinam secundum propriam rationem dicere perfectionem, nihilominus negant, secundum illam habere infinitatem aliquam etiam tali genere. Quia infinitas relationis sumenda est ex termino, terminus autem non habet infinitatem, nisi ratione essentialis. At profecto in hac ratione petitur principium, nam terminus hujus relationis est ad correlativum, de quo etiam inquirimus, an habeat aliquam infinitatem præter infinitatem essentialis.

7. *Vera resolutio*. — Dico igitur, infinitatem aliam esse simpliciter in genere entis, et hanc esse unam tantum in tribus personis et singularis convenire, ut ex dictis satis patet, aliam vero esse secundum quid, seu in proprio aliquo genere, quomodo distinguunt theologi in attributis divinis plures infinitates ratione distinctas, ut est infinitas scientiæ, potentiæ, etc. Et hoc modo dicimus, esse in tribus personis tres infinitates relativas realiter distinctas. Nam quæ est distinctio rationis inter attributa, est realis inter relationes quoad propria: ut supra etiam dictum est. Probatur assertio, quia relationes illæ habent proprias perfectiones, ergo finitas, vel infinitas secundum proprios conceptus: nam respectu rei quantæ illa duo immediate opponuntur: absurdum est autem dicere, illas perfectiones esse finitas, ergo habent infinitates in propriis generibus et declarari potest hæc infinitas ex processionibus ipsis: nam verbum divinum procedit ut adæquatus terminus intellectionis paternæ, quæ intellectio infinita est, ergo et

verbum formaliter in ratione verbi habet infinitatem, ergo et in ratione Filii, nam hæc duæ rationes in ipso una sunt, ut infra dicam, ergo et Pater habet similem infinitatem ratione Patris. Et eadem ratio ad Spiritum sanctum applicari potest.

8. *Objectio*. — *Responsio*. — Dices, ergo eodem modo distinguere possemus in præcedenti attributo. Cur enim potius infinitas distinguatur in absolutam et essentialem et relativam, seu personalem, quam esse increatum? Respondeo, esse dissimilem rationem, nam infinitas, ut dixi, sequitur quantitatem, quæ in re spirituali idem est, quod perfectio: Perfectio autem, ut supra etiam dixi, transcendens est, et ideo infinitas similem transcendentiam habet, ratione cujus abstrahi potest ab absoluto et respectivo, quamvis in solo absoluto sit infinitas simpliciter, in relativo vero solum sit secundum quid, seu in tali genere. At vero esse increatum convenit supposito ratione suæ naturæ, atque adeo ratione sui esse simpliciter. Sicut e contrario in creaturis esse generabilem, vel creabilem unicuique rei convenit ratione naturæ, non ratione personalitatis, vel supposititalitatis, sed hæc sequitur conditionem naturæ, quatenus cum illa congenerari, vel concreari potest. Quia ergo in divinis personis tantum est una natura, in qua non habet locum distinctio absolute et respectivi, ideo nec illi attributo accommodatur talis distinctio.

9. *Immunitas non multiplicatur*. — *Idem esse de immutabilitate*. — Et juxta hæc censendum est de immensitate, illa enim tantum est una in divinis personis, et ideo hoc attributum, *Immensus*, substantive sumptum non dicitur pluraliter de divinis personis. Quia immensitas requirit infinitatem simpliciter, et ita convenit Deo ratione naturæ et relationibus, quatenus essentialiam includunt. Unde, si ex propriis rationibus præcise considerentur, intelligi possunt ex se afferre præsentialitatem aliquam quasi localem, tamen excellentiam immensitatis ex se non habent, sed ut essentialiam includunt. Idemque judicium est de *immutabilitate*, quæ multa comprehendit. Nam si sit in esse simpliciter, convenit ex necessitate essendi, si in ordine ad locum, convenit ex immensitate, si in actibus intellectus et voluntatis, convenit ex infinita perfectione et actualitate talium facultatum. Si denique in ordine ad quamcumque impressionem, seu receptionem, convenit ex eo, quod Deus est purus actus. Constat igitur manifeste, hoc at-

tributum convenire divinis personis ratione naturæ, et ideo non multiplicari.

10. *Idem de simplicitate.* — Atque eadem ratio est de simplicitate, quæ ut convenit naturæ divinæ comparatæ ad attributa essentialia et absoluta, clarum est, convenire illi ratione suæ perfectionis infinitæ simpliciter, si vero consideretur comparando inter se essentialiam, et relationem ipsam, convenit maxime ratione essentiali, quæ propter sui infinitatem, et purissimam actualitatem potest intime includi in ipsis relationibus, sine ulla distinctione actuali in re, ab ipsis, etiamsi illæ inter se realiter distinguantur. Denique idem est de hoc attributo, *incomprehensibile*, et alio, quod ex illo nascitur, *ineffabile*. Nam incomprehensibilitas etiam convenit Deo ratione infinitatis simpliciter et a nobis maxime intelligi ut in ordine ad attributum omnipotentia et ad ea omnia, quæ in Deo eminenter continentur, quæ exhauriri non possunt per ullam creatam visionem. Constat autem, hæc omnia convenire Deo ratione essentiali. Quin potius hoc etiam attributum, *invisibile*, quatenus Deo convenit in ordine ad intellectum creatum sua naturali virtute operantem, convenit Deo ex eo, quod est actus purus, et suum esse per essentialiam, ut D. Thomas, 1 part., quæst. 12, ratiocinatur et alibi explicavi. Et ideo hoc etiam attributum singulare est et non multiplicatur, nec substantive moraliter prædicatur.

CAPUT XIII.

QUIBUS VERBIS DISTINCTIO PERSONARUM EXPLICANDA SIT.

1. *Regula generalis.* — In superioribus declarando rem ipsam, multa, quæ ad modum loquendi spectant, exposuimus: nunc autem pauca de modo solum loquendi addenda supersunt, quæ attigit D. Thomas, 1, p., q. 31, art. 1 et 2. Est autem imprimis hæc generalis regula observanda, in hoc mysterio ad declarandum personarum numerum utendum esse vocibus, quæ solam distinctionem significant quoad supposita, cavendas autem esse voces illas, quæ simul cum distinctione personali indicare possunt distinctionem naturæ, ut omnibus suspicio Ariani erroris tollatur. Sicut e contrario, in declaranda unitate earumdem personarum cavendæ sunt voces, quæ confusionem earum inducere possunt, de quibus vocibus unitatis dicemus libro sequenti. Deinde observandum est, voces significantes dis-

tionem in triplici ordine constitui posse. Quædam sunt verba, aut nomina significantia differentiam rerum: alia sunt relativa, quæ dicuntur diversitatis, ut *alius*, in tertio ordine sunt termini numerales, et circa singula pauca notanda sunt.

2. *Primum dubium de verbo, differendi.* — Circa nomina distinctionis fere hoc solum purum est, et sine suspitione, quo personæ dicuntur distingui realiter, aut esse distinctæ, de quo in principio hujus libri dictum est. Dubitari autem solet de verbo, *differet*, an una persona proprie dicatur differre ab alia. Nam D. Thomas, dicto art. 2, suspectam habet hanc vocem, secutus Hilarium 4, de Trinitate. Quia ea proprie dicuntur differre, quæ distinctam habent formam, personæ autem divinæ non habent formam distinctam. Forma enim illarum propria est divina natura, quæ in eis non distinguitur, ergo illæ personæ non dicuntur proprie inter se differre.

3. *Resolutio.* — At enim licet hoc caute consideratum, et ad majorem securitatem dictum esse videatur, nihilominus illa locutio in multis Patribus invenitur. Nimirum Gregorio Nazianzeno, orat. 35, Justino, in expositione fidei, Anastasio Synaita, in lib. 1, de Fidei Dogmatibus, circa principium, Damasceno, lib. 1, de Fide, cap. 10, et seqq., Richardo de sancto Victore, lib. 4, de Trinitate, cap. 20, lib. 5, cap. 1. Et ideo Magister in 1, distinctione 24, illam locutionem admittit, quem sequitur Alensis, 1, p., q. 44. Unde censeo in rigore, nihil esse periculi in illa locutione. Quia differentia non semper dicit distinctionem in forma essentiali, sed etiam dicere potest distinctionem in forma personali, quæ in divinis personis est proprietas. Conciliando vero dictas sententias dicimus, cautius esse vitare locutionem illam, saltem, quando simpliciter et fine addito personæ dicuntur differre, nam si addatur, *differre proprietatibus, aut relationibus*, jam satis res explicatur, ut D. Thomas etiam sentit, explicans Damascenum, qui ita loquitur, ac fere alii Patres citati.

4. *Secundum dubium de voce diversitatis.* — *De voce divisionis.* — *De nomine separationis.* — Similis dubitatio est de voce, *diversitatis*, quam D. Thomas, ibi censet vitandam. In quo magis videntur Patres convenire, ut patet ex Hilario supra, et Augustino 7, de Trinitate, cap. ultimo, Fulgentio, lib. 3, ad Trasimundum, cap. 6, Lactantio, lib. 4, divinarum Institutionum, cap. 29. Et ratio est, quia diversitas aliquid amplius, quam distinctio et diffe-

rentia significare videtur, et ideo innuere potest varietatem in forma, seu natura. Atque idem censet D. Thomas de nomine, *Divisionis*, quia indicat partitionem totius, personæ autem divinæ non ita distinguuntur. Si tamen vox illa latius sumatur, prout solum dicit discretionem, admitti potest. Sic enim personas vocat discretas Concilium Lateranense, in capite *Firmiter*, de summa Trinitate, et fide Catholica, et Concilium Toletanum 1 et 2, in confessionibus fidei, et Richardus Victorinus, supra capite 15. Denique de nomine *Separationis* ait etiam D. Thomas esse vitandum, quia licet personæ distinguantur, non separantur. Lactantius vero supra dicit unam personam secerni ab alia. Tamen solam distinctionem significare voluit. De nominibus autem, quæ dissimilitudinem, vel inæqualitatem indicare possunt, generalis regula est, esse cavenda: de illis tamen aliqua in particulari dicemus in fine sequentis libri.

5. *De relativis diversitatis regulæ.* — Circa relativa diversitatis prima regula Patrum est, Masculine unam personam dici posse etiam ab altera, ut Patrem alium a Filio, juxta illud Joannis 14: *Et alium Paraclitum dabit vobis*. Altera regula est, in neutro non posse unam personam dici aliud ab altera. Ita Concilium Toletanum supra et Concilium Ephesinum, tom. 2, c. 7, Augustinus 11, de Civitate, c. 11, Damascenus, lib. 3, cap. 35, Sophronius, epistola sæpe citata, ex 6 Synodo, act. 11, Leo papa, sermone secundo Pentecost., Fulgentius, de Fide ad Petrum, cap. 1, et alia de hac re attuli in 3, p., q. 17, art. 2. Ratio vero non est alia, nisi communis usus loquendi, qui habet ut hoc relativum masculine sumptum referat essentialiam. Sicut etiam masculine interrogando, quis aliquis sit, de persona interrogari intelligitur, interrogando autem quid, de natura, et specie quæritur. Hoc autem intelligendum est, quando hæ voces absolute, et fine addito prædicantur, nam si aliquid addatur juxta exigentiam additi judicandum erit. Unde si Pater dicatur alius Deus a Filio, falsa est locutio, ut docuit Sixtus papa in epist. 1. et Sophronius supra, et omnes. E contrario vero, si Pater dicatur aliud suppositum a Filio erit vera locutio, quia jam restringitur significatio, et sola personalis distinctio significatur.

6. *De voce, Alter.* — Idem judicium est de hac voce *Alter* vel *Alterum*, nam masculine potest Pater dici absolute alter a Filio, ut loquitur Fulgentius supra, et ad 7 objectionem

Arianorum, Hilarius 2, de Trinitate, Athanasius serm. de æterna Substantia Filii Dei. At vero in neutro non potest id proprie dici. Quod notavit Bernardus, ep. 190, ex eadem ratione facta. Et per hæc judicandum est de similibus.

7. *De terminis numeralibus regula.* — Circa terminos numerales, quidam sunt quasi collectivi, ut Trinitas, alii divisim significant, ut duo, vel tres. Hi posteriores nullam habent difficultatem, nam absolute sumpti, et in competenti numero optime dicuntur de Personis. Sic Hilarius, 7, de Trinitate, versus finem, Patrem, et Filium, *duos* simpliciter appellat. Idem Anselmus, in Monologio, c. 40 et 41, solum et observandum, ut masculine, et non in neutro prædicentur, nam (ut insequentibus dicam) tres personæ sunt unum, licet non sint unus, et ideo sint plures, plura autem proprie dici non possunt. Item oportet advertere, an numerali termino aliquid addatur, nam tunc judicium ferendum est juxta exigentiam additi. Pater enim, et Filius absolute plures sunt. Si vero addatur, plures dii, hæretica est locutio: si plures personæ, vel relationes, Catholica.

8. *De nomine, Trinitatis.* — De terminis autem quasi collectivis nomen *Trini*, vel *Trinitatis* receptissimum est in Ecclesia, ideoque de usu ejus dubitari non potest: de proprio vero significato ejus dubitari non solet. Nam aliqui putant per hanc vocem significari trium unitatem, ex D. Thoma, dicta q. 31, art. 1, in solutionibus argumentorum. Hoc vero impugnari solet, quia Athanasius dicit, oportere credere unitatem in Trinitate, ergo vox, *Trinitas*, non significat ipsam unitatem. Et simile argumentum sumi potest ex verbis Ecclesiæ in præfatione Trinitatis. *Qui cum Filio, et Spiritu sancto unus es Deus, unus es Dominus: non in unius singularitate personæ, sed in unius Trinitate substantiæ.* Nomen ergo *Trinitas* præcise sumptum non significat de formali unitatem, sed potius numerum, et distinctionem personarum: subindicare autem videtur unitatem, saltem ex etymologia vocis. De qua tantum loquitur D. Thomas.

9. *Objectio de voce, Triplex.* — Objicit vero D. Thomas, quia si Deus dicitur Trinus, eadem ratione dici posset triplex, quia etiam per hanc vocem numerum ternarium significare solemus. Respondent autem negando sequellam, quia triplicitas significat multitudinem cum proportionem inæqualitatis, quæ inæqualitas in Trinitate non invenitur. Quam doctrinam, seu rationem sumpsit ex Augustino 6, de Trin., c. 6 et 7, et 1. 15, c. 3. Obstare autem